

בְּאֵלֵהֶם נַעֲשֶׂה-חֵיל וְהוּא יְבוֹס צָרֵינוּ:

היבטים לשוניים בפרשת פינחס פד

דקדוקי קריאה בפרשת פינחס ובהפטרה ובראשון של מטות

כה יא בְּקִנְיָאֵי: הנו"ן רפויה בשוא נח, עם זאת יש להשמיע האל"ף, לא – בְּקִנְיָנוּ. וכן בְּקִנְיָתָי:
ולא – בְּקִינְתִי

כה יב שְׁלוֹם: בחלק מספרי התורה הוא"ו של 'שלום' קטועה¹

כה יג וְהִיטָה לָּו: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה ודגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק, עם זאת
הי"ד בשוא נע. לְאֵלֵהֶיו: האל"ף כלל אינה נשמעת

כה טו כְּזָבִי: הכ"ף בקמץ קטן והבי"ת דגושה; רֵאשׁ אַמּוֹת בֵּית-אָב בְּמִדְיָן הוּא: אין להתעכב
על אָב, ויש להאיץ מעט את קריאת התיבה בְּמִדְיָן להסמיכה לתיבה שלפניה שהרי הטפחא היא
כאן המפסיק העיקרי

כה יח כִּי צִרְרִים: תיבת כִּי במונח ואיננה מוקפת לזו שלאחריה. הַמִּכָּה בטעם מרכא, בְּיֹום-
הַמִּכָּה הבי"ת רפה. עַל-דְּבַר-פְּעֹור: גם כאן וגם בהמשך הפסוק דְּבַר- במקף ולא במונח
כו ג בְּעֶרְבָת: געיה בעי"ן והרי"ש בשווא נח

כו ה עליית שני

כו ו הָרְאוּבֵנִי: האל"ף כלל אינה נשמעת, כאילו כתוב 'הרוֹבְנִי'²

כו ט קְרִיאַי הַעֲדָה: כאן הכתיב הוא קְרוּאִי והקרי קְרִיאַי, בתחילת הספר – הפוך! בְּעֵדַת-
קָרָח: העמדה קלה בבי"ת למנוע הבלעת העי"ן החטופה, בדומה גם בהמשך פס' י בְּאֶכְל

כו יד שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֲלָף: יש להאיץ את קריאת תיבת אֲלָף להסמיכה לתיבה שלפניה שלא
יישמע 'שנים ועשרים, אלף ומאתים'. 22,200 ולא 1,222 נכון הדבר גם בהמשך הפרק

כו טז לְאִזְנֵי: האל"ף בקמץ קטן

כו יז לְאִרְוֹד: הלמ"ד פתוחה

כו כ לְשִׁלָּה: במלרע

כו כג לְפָנָה במדויקים: הוי"ו רפה ללא דגש

כו לג לֹא-הָיָו לָּו: טעם נסוג אחור לה"א מַחְלָה: החי"ת בשוא נח ולא בחטף

כו מה לְחֹבֶר: החי"ת בסגול ולא בצירי

כו נב עליית שלישי

כו נג לְאֵלָה: למ"ד קמוצה

כו נד וְלַמֵּט: המ"ם בשווא נח

כו נט יְלָדָה: יש להיזהר לא להניח את השווא שבלמ"ד, אחרת משנה משמעות. ובמיוחד לקוראים
קמץ כפתח.

¹ אינו משנה את הקריאה אבל עלול לבלבל את הקורא

² בחומשים סימנו געיא ברי"ש (עקב ריחוקה מהטעם) שעלולה להטעות לשוא, בעיקר מי שרגיל לקרוא כך.

כו סב הַתְּפַקְדוֹ: ה"א בקמץ קטן תי"ו בשוא נח; פ"א בקמץ רחב, והקו"ף בשווא נע
כו סד לֹא-הָיָה אִישׁ: טעם נסוג אחר לה"א הראשונה
כז ג בַּעֲדַת-קָרַח: העמדה קלה בבי"ת למנוע הבלעת העי"ן החטופה. לֹא-הָיָה לוֹ: טעם נסוג
אחר לה"א

כז ו עליית רביעי
כז יג וְרֵאִיתָה אֹתָהּ: הטעם לא עבר לתי"ו.³
וְנִאֲסַפְתָּ מלרע, הטעם בתי"ו; מקומות נוספים (בפרק זה) שוי"ו ההיפוך לעתיד הפכה למלרע:

וְסִמְכַתְּ וְהַעֲמַדְתְּ וְצוֹיְתָה וְנִתְתָּה
כז יח רָעָה: אי הקפדה על קריאת העי"ן כהלכה עלולה לגרור אחריה שינוי משמעות
כז כא וְשָׂאֵל לוֹ: טעם נסוג אחר לשי"ן

כח א עליית חמישי
כח ד הַכֶּבֶשׂ אֶחָד: תיבה אֶחָד ללא ה"א הידיעה⁴

כח טז עליית ששי
כח כד כָּאֵלֶּה: בלא מעט קהילות קיים מנהג מיותר לפיו הקהל מלווה את בעל הקריאה בזמן
שהוא קורא תיבה זו⁵ במקרה כזה ועל מנת לתת לאנשים לשמוע את הקורא, כדאי להמתין מעט
לפני קריאתה

כח כו בְּהַקְרִיבְכֶם: אזלא-גרש באותה תיבה, גם הבי"ת השנייה בשווא נע. בְּשִׁבְעַתֶּיכֶם:
הטעמה משנית בעי"ן, מאיילא, צורתו כמו הטפחא. מְקַרְא-קִדְשׁ: יש געיא (מתג) במ"ם, עם
זאת השוא בקו"ף נח. כן הדבר גם בהמשך.

כט א כט ז וּבַעֲשׂוֹר: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע
כ-לה: יש לשים לב להבדלים הדקים בין המקראות, פעמים יש וא"ו החיבור ופעמים אין
(לה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי, מְנַחְתָּה, מְנַחְתֶּם), לפעמים בלשון יחיד ולפעמים בלשון רבים
(לג בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם)

כט יב עליית שביעי
כט לה מפטיר

הפטרות פינחס ירמיהו א; ב א-ג:

א א יִרְמִיָּהוּ: המ"ם בשווא נע למרות מה שנהוג בקרב רבים לקרא שם חירק

א ב לְמַלְכוֹ: המ"ם בקמץ קטן

א ג בֶּן-יִאֲשִׁיָּהוּ: השי"ן בחירק חסר והי"ד דגושה וקמוצה, נכון הדבר גם לגבי צְדֻקְיָהוּ

א ה אֶצְרָדָּ: הצד"י בקמץ קטן, והשוא ברי"ש נח

³ כך הוא בד"כ בל"ה בנין קל

⁴ בפרשת תצוה יש שינויים אחדים וכדאי לשים לב

⁵ אולי כי פסוק זה נקרא במפטיר ימים טובים של פסח ובחול המועד פסח...

א ט וַיִּגַע: במלרע, הי"ד בפתח לא בחירק

א י לְנִתּוּשׁ וּלְנִתּוּץ: בשתי המילים התי"ו רפויה. וּלְהַאֲבִיד: הלמ"ד בשווא נח ויש להעמיד קלות את קריאת הה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה: ול-ה-אביד
א טו הַנְּגִי: השוא הוא נח, על אף הקושי.

וְעַל כָּל-עָרֵי יְהוּדָה: טעם טפחא בתיבת וְעַל

א טז לְאֱלֹהִים: יש לקרוא ללא אל"ף ג'להים

א יז תְּאָזֵר: האל"ף בשווא נח. אֲצַנֵּךְ: כ"ף סופית מודגשת

א יט וְלֹא-יִוָּכְלוּ לָךְ: טעם נסוג אחור ליר"ד והכ"ף אחריה בשווא נע

ב ב וְקָרָאתָ: במלעיל

ב ג יִשְׂרָאֵל לִי: להזהר מהבלעת למ"ד (רווח בין הדבקים), האל"ף של שם ה' אינה נשמעת.

יֶאֱשָׁמוּ: האל"ף בשווא נח

ראשון של מטות

יש לשים לב ולהקפיד על המפיקים המופיעים לעתים קרובות בקריאה זו ולא להיכשל, לדוגמא, בין 'אשה' ל'אשה':

ל ג אֶזְ-הַשֶּׁבַע: במלעיל לְאֶסֶר אל"ף בשוא נח, אינה נחה ואינה בחטף

ל ה כָּל-גְּדֻרְיָה: כבר שמעתי קוראים 'המקפידים' לבטא יו"ד אחר הרי"ש, טעות קריאה ממש!⁶

כמובן שנכון הדבר גם לגבי וְאֶסְרִיהָ

ל ו שְׁמֵעָ: השי"ן בקמץ קטן, אין לבלוע את העי"ן, לא שומו, וכן בפסוקים הבאים. וַיֵּל: אין להשמיע את האל"ף של תחילת שם ה', יש לקרא כאילו כתוב 'ודוני'. יִסְלַח-לָהּ: געיה ביר"ד, עם זאת הסמ"ך בשוא נח

ל י שני במנחת שבת

וַנְּדַר הַנּוֹן בצירי

ל יג וְלֶאֶסֶר: הלמ"ד בשווא נח

ל יד שלישי במנחת שבת

כָּל-גְּדֻרְ הַנּוֹן בצירי. לְעֵנָת: הַנּוֹן בדגש חזק, לשון עינוי הנפש

הרב אליעזר פולאייס נר"ו. ממה שאמרו בב"מ קי"ד ב' אשכחי רבה בר אבוה לאלי דהוה קאי בבית הקברות של גויים אמר לי לאו כהנא את אמר לי אין הגויים מטמאין באהל אלא ישראל דכתיב אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהָל (במדבר יט, יד) ואין הגויים קרויים אדם, ולכן מצינו שנשתטח על בן הצרפית המת (מלכים א' י"ז כ"א) לפי שהי' בן גוי. ע"כ דבריו⁷. ותימה דנהי דאינן מטמאין באהל במגע ובמשא מטמאין. כדאמר יבמות ס"א א, ומקרא מלא הוא כדמייתי התם מדכתיב

⁶ הי"ד אחרי סגול או אחרי צירי כאילו לא כתובה, ואינה משפיעה על ההברה שלפניה. הן בהברה אשכנזית והן בספרדית.

⁷ לא נתברר לי את מי הרב נר"ו מביא. מהמשך נראה שאלה דברי רבנו בחיי בן אשר.

במלחמת מדין כל הַרְג נָפֶשׁ וְכָל נִגַע בְּחֶלְל תִּתְחַטֵּאוּ (במדבר לא, ט), (ואיכא למ"ד שם דאף במגע אינו מטמאין ומפרש לה משום דילמא מקטיל חד מישראל, מיהו משמע דלא קיימא הכי) והיאך נשתטח עליו, ושמא י"ל דלא שכב עליו ממש מעליו שנעץ אצבעותיו במטה ולא נגע בו.

מיהו אכתי קשה טובא דהא ביבמות שם מבואר דרשב"י הוא דסבר אין קברי גויים מטמאין באהל, אבל חכמים פליגי עלי' וסברי דאף הגויים קרויים אדם, ושמא י"ל דחכמים סברי דפינחס אין זה אליהו, ושו"ר דבהג"מ פ"ג מהל' אבל כתב דבאליהו רבה מצינו שהי' מזרעה של רחל, וע"ע באורך בתו' ב"מ קי"ד ב' סוד"ה מהו, ושוב ראיתי כתוב עוד דבב"ר איכא פלוגתא אם הי' משבט גד או משבט בנימין ולא מצאתי כעת] אבל לרש"י ע"כ טעמא משום דגוי היה.

ברם קשה דאין בדברי רבינו בחיי אלא ליישב היאך נשתטח עליו (וכמשנ"ת דס"ל שנשתטח בלא מגע) ואכתי יש להק' היאך טלטלו כדכתיב שם י"ט ויקחו גו' ויעלהו, הא במגע ובמשא מטמאין, ושמא י"ל שעשה כן ע"פ הדיבור בהוראת שעה, ויצ"ל שהי' הציווי גם ליקחו ולהעלותו הוא עצמו] ומיהו אין נראה כן דהא כתיב שם כ' וַיִּקְרָא אֶל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקֵי הַגֹּסַע עַל הָאֱלֹמָנָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מִתְגֹּרֵר עִמָּה הֲרַעוֹת לְהִמִּית אֶת בְּנָהּ, ואם נצטווה להחיותו לא הי' כאן מקום לתפלה, ואמנם אשכחן כן במעשה דנביאי הבעל שם י"ח ל"ג ששחט והעלה בחוץ וע"כ הי' כן ע"פ הדיבור כמש"כ הרמב"ם פ"ט מיסוה"ת ה"ג, ואעפ"כ התפלל ענני ה' ענני כדכתיב שם ל"ז, (אף דמה שהי' ע"פ הדיבור הוא ע"כ ע"ד שתרד אשמן השמים, דאל"כ לא היה שום ענין בהקטרה זו) וא"כ י"ל ה"נ שעשה ע"פ הדיבור. ולפ"ז צ"ע בדברי רבינו בחיי שכתב דמה שנשתטח עליו הוא משום דאין גויים מטמאין באהל, דאכתי ק' היאך נשאהו, וע"כ דע"פ הדיבור הי' וא"כ היינו נמי טעמא דנשתטח עליו.

איברא דבב"י סו"ס שע"ב הביא דברי הג"מ שכ' שהרא"ם הוכיח מת"כ דכיון דאינו מטמאין באהל אף במגע ומשא אין מטמאין, וי"ל שגם דעת רבינו בחיי כן, ומש"כ ב"י שבהג"מ סיים דבפרק הבא על יבמתו ל"מ כן, יעוי' בנ"י ב"מ קי"ד ב' שכתב בשם הרא"ם ודלאו דאינו מטמאין במגע ובמשא, אלא דכיון דאינו מטמאין באהל אין כהן מוזהר עליהן אף במגע ובמשא דומיא דנבילה, הלכך ל"ק מידי מההיא דהבא על יבמתו דשם דאמרינן דמטמאין במגע ובמשא לאו לענין אי כהן מוזהר עלי' איירינן יעוי"ש, וצ"ע לפ"ז במה שהק' הב"י בשם הג"מ משם, [ואין לומר שבהג"מ לא פירש כן דברי הרא"ם, דמהוכחת הרא"ם מת"כ, (הובא להלן ד"ה והנה בהערה) מוכח כן] אבל באמת לא כתב אלא בלשון לא משמע כן, דכיון דאלי' אהדר לוי דגויים אינו מטמאין באהל משמע דדוקא באהל מותר לכהן ליטמא להם אבל במגע ומשא לא, מדלא קאמר לוי דכהן מותר ליטמא לגויים, אבל מ"מ אין זו קו' מכרעת דאלי' מקור הדין קאמר ליה, דכל שריותא דטומאה לגויים מהך קרא ילפינן דכיון דאינו מטמאין באהל ממילא מותר כהן ליטמא להם אף במגע ובמשא, ועוד העירוני דכיון שלא היה שם אלא אהל ולא מגע ומשא, קאמר לוי באמת שלא נטמא כל עיקר, ולא נחית לפרושי דאיכא טומאות דאף דמטמאין (דהיינו מגע ומשא דמטמאין) מותר לכהן ליטמא להם.

והנה בהג"מ כתב בשם הרא"ם להוכיח כן מהא דתניא בת"כ לענין נזיר ומייתי לה נמי בגמ' נזיר מ"ה א' אהא דכתיב פל' ימי הַזִּירוֹ לְה' עַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יבֹא (במדבר ו, ט), שומע אני אפי' נפש בהמה במשמע כענין שנאמר וּמִכֶּה נֶפֶשׁ בְּחַמָּה וְשִׁלְמָנָה (ויקרא כד, יח) ת"ל על נפש מת לא יבא בנפש אדם הכתוב מדבר, ר' ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר לא יבא בנפשות המטמאות בביאה הכתוב מדבר⁸ ומבואר דד"ז בפלוגתא, ולת"ק אסור ליטמא לנפש כל אדם, ובהג"מ הביא בשם הרא"ם טעם אחר דאף לת"ק שרי.

א"ה. במקומות רבים מאוד קשה להסביר את מה שמופיע במקרא עם ההלכה הידועה לנו בתורה שבכתב ושבעל פה. על אליהו אפשר לומר שכיון שבא להחיות אותו נחשב פיקוח נפש ולכן הותר לו להחיות את בן הצרפית ואין צורך לומר שכן זה היה גוי.

⁸ ומכאן היא הוכחת הרא"ם דלגוי מותר ליטמא, דכיון שאינו מטמא באהל אין מוזהר עליו.

חזון איש. וְהִיָּתָה לּוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהַנֵּת עוֹלָם לְכַאוּרָה אֲצִי קְרָא לְמַעַט אִשָּׁה (א"ה: מעבודה) יותר מזר ישראל, וזר הוזהר על כל עבודות כהונה, וכל עבודות כהונה נתנו לאהרן ובניו, והרי פינחס שהיה בשעת משיחה ולא הומשח לא היה כהן, וכמו כן בנות לא הומשחו, וי"ל דבנות שאני דהוין נטפלין לאביהן ואוכלין בתרומה, ולא עוד אלא שנותנין מתנות כהונה לכהנת [בת כוהן] כדאמר חולין קלב א ואפי' נשאת לזר, ואיכא למ"ד התם דכהן ואפי' כהנת, עד שיכתוב אהרן ובניו, ונראה דפינחס קדם שזכה לכהונה לא אכל בתרומה? ולא לקח מתנות כהונה, ובנות אהרן אכלו בתרומה [במדבר?] וקבלו מתנות כהונה מפני שאינן בכהונה עיקרים אלא נטפלין, ולפיכך נסתפקו בתו' שאין צריכין בגדי כהונה

הרב זוב לנדו נר"ו. כתב רש"י דלפי שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. ולכאורה הוא תמוה, מה הביזוי בזה שאבי אמו הי' מפטם עגלים לעבודה זרה, ומה זה נוגע לנידון של הריגת נשיא שבט מישראל.

ויש לומר בזה, דהנה יש ב' מיני קנאויות, האחד הוא זה שבוער בו קנאת ה' צבקות ואכפת לו כבוד שמים והולך ועושה מעשה קנאה. והשני, הוא אדם שטבעו הוא להיות קנאי בכל דבר ומה שקורין אדם אכפתי, ובכל דבר וענין הוא קס בראש ומעורר וכו'. והנה פינחס שעשה מעשה קנאה הי' מקום לדון לאיזה סוג הוא משתייך. ועל זה אמרו השבטים הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו, דהלא יתרו היה כהן מדין, ותפקיד זה של פיתום העגלים לעבודה זרה אינו תפקיד המיועד לי'ומר הראשי' אלא לאחד מן המשרתים, ומדוע עשאו יתרו בעצמו, אלא על כרחך שהי' זה טבעו להיות קנאי ואכפתי, וכל דבר דאג מיד בעצמו לעשותו, ואם כן, טבעו זה עבר בירושה לפינחס ומה שהרג את זמרי אין זה מחמת קנאתו לשם שמים, אלא שטבעו הוא להיות קנאי, ואין זו קנאת ה'. ולכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום, לומר לך שבטבעו היה פינחס כזקנו אהרן, וכל מעשיו בזה היו מחמת קנאו את קנאתי בתוכם. וכדברים הללו מתבאר מתוך דברי רב אשי בזבחים ק"א ב' לא נתכהן פינחס עד ששם שלום בין השבטים שנאמר וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן וַיִּנְשֵׂא הָעֵדָה וַרְאִשֵׁי אֲלֹפִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אִתּוֹ אֵת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבְּרוּ בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד וּבְנֵי מְנַשֶּׁה וַיִּיטֹב בְּעֵינֵיהֶם (יהושע כב, ל) וכו'. וחזינן שהיה אוהב שלום ורודף שלום כמעשה אהרן.

כה יח מגליון פינחס סז **הַמִּפְּקָה בְּיוֹם הַמִּפְּקָה** מס"ק (מסורה קטנה): ב' ובענין. כלומר יש פעמיים בכל המקרא מלה זו בניקוד זה ושניהם בענין זה, כלומר המקום האחר הוא בענינו פסוק טו. והנה לעיל בפסוק טו כתוב במס"ק: ב' קמצין ובטעם תביר בענין. לשון זו הטענה כמה להבין שגם בפסוק שלנו יש טעם תביר. כן בתנ"ך שהיה נפוץ לטריס, ובחומשים תורה תמימה והעמק דבר. ובכמה תיקוני סופרים. גם בעל "מסורת הקריאה" נלכד בטעות זו. והוא שלפעמים מעיר על ה"מבין חידות" (פרוש על המסורה הקטנה) ש"לא הבין את החידה" הרי במקרה זה "מדוויל ידיה משתלים" כי הוא עצמו לא הבין את החידה.

בעוד שברוב ספרינו מתוקן, הרי יש קוראים ותיקים שהתרגלו בשיבוש, וקשה להחזירם. כדאי לפני הקריאה להראות לקורא שבמתוקנים הוא במרכא ובלי דגש בבי"ת ולהכין אותו לזה, כי תוך הקריאה זה קשה הרבה יותר. במשך הזמן העירו לי שכוונת המסורה של ונציה אמנם היתה גם על הַמִּפְּקָה בפסוק זה ושמסורת הקריאה 'הבין את החידה' נכונה. טענתי שלו היתה הבנה זו נכונה הרי האור תורה והמנחת שי בעקבותיו היו מעירים ומזהירים שלא להגרר אחרי מסורה זו. עתה ידידנו הרב צבי סיימן נר"ו הראני שלפי המסורה הקטנה של ונציה אין מקום לספק שנתכוונו לטעות. דברי הרב סיימן נר"ו

⁹ א"ה. כדי נסבה, תרומה מצוה תלויה בארץ, ולא נתחייבו בה במדבר.

המכה. ל'יתס':

(טו) המכה. ב' קמצינ (ובטעם תביר) ובעניינא,

וסי' וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְּכָה (במדבר כה טו**), כִּי עָרְרִים הָס לָכֵס [וגו' הַמְּכָה בְיוֹם הַמִּגְדָּה] (שם יח*):
{תוספת זו לא נמצא בשום מסורה כת"י לפנינו, שהעירו רק על ב' קמצינ. ובנוסח המקרא של כמעט כל הכת"י בפס' י"ח מוטעם במירכא ולא בתביר (ולכן ב"ת של "בְיוֹס" רפויה), וכן הוא בכל הדפוסים עד תקס"ד, ששם החליט בעל המנר"ש [מנורה שלמה, פירוש על המסורה] לשנות ממירכא לתביר ע"פ לשון המסורה בדפוס (וכן ביאר במנחת כליל, ועי' במסוה"ק), ויש חומשים בודדים שהעתיקו משם. רו"ה בעין הקורא דחה מסירה זו, וכן מבואר בדברי רז"ב באדני פז, וכן הוא גם בהמס' (נ 248). וכן לכאורה מבואר בזה שהאל"ת ומנח"ש לא הגיהו בנוסח המקרא שצריך להיות בתביר ולא במירכא, מכיון שידעו שמסירה זו היא דעת יחיד.}

(יח) המכה. (ב') (ב') ובענינ (פס טו**), יח*):

ב' קמצינ
ובטעם תביר

מסורה קטנה ורשה פס' טו בענינ כאן הבנתי שכוונת המסורה רק על פס' טו, אבל בפס' יח

אינו בתביר; מסורה קטנה ורשה פס' יח ב' ובענינ כאן לא מוזכר תביר. לכן הבנתי שהמלים 'ובטעם תביר' שבפס' טו אינן עניין לפסוק זה. עתה הראני הרב צבי איך נראה בדפ' ונציה

ב' קמצינ
ובטעם תביר

פס' טו בענינ. בלי שינוי מוורשה;

ב' ובענינ

פס' יח כאן הבי"ת לא רק מנוקדת בקמץ אלא גם מוטעמת בתביר.

כ' ובענינ

גם בדפ' דוברובנה הבי"ת המראה על שני מופעים לא רק קמוצה אלא גם בטעם תביר.

הכ"ף קמץ כלעיל •
וביח נתביר ולכן סלמ
ובמנחת כליל כיוס הכי"ת כתג וכ"ס

במס' ק' ואמנם נכון במסורה הקטנה של דוברובנה הקמץ לצד התביר, אבל מסקנתו שהבי"ת בדגש אינה נכונה, ואפ' דפוס ונציה הלקוי יחסית אינו מטעים תביר ואינו דוגש את הבי"ת. כמדומה בדורנו אכשר דרא וכמעט אין קוראים בתביר ובדגש.

מלוא העומר. וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמְּכָה אֲשֶׁר הִכָּה אֶת הַמְּדִינִית זְמָרִי בֶן סְלוּא נְשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי, וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְּדִינִית פְּזוּבִי בַת עוֹר זָכַר הַמְּכָה אֲשֶׁר הִכָּה' והוא על פי מה שכתבנו בדרושים לבל יבצר מהרהר על פינחס שזכה לכהונה שהוא 'איש חסד' (זוה"ק ח"ג קכד.), וכהן שהרג אפילו בשוגג לא ישא כפיו, ולזה אמר בזוהר כאן, שלא נזכר שם 'פינחס', דלא אמר 'אשר הכה פינחס' ואולם באמת אמר 'השיב את חמתי', כי אדרבה הוא הציל נפשות, ולכן לא נפסל לכהונה, כי כבר היו מוכנים למיתה ע"י שניתן רשות למלאך המשחית, וכל המומתין כבר בני תמותה, ולזה אמר אֲשֶׁר הִכָּה' כבר משא"כ במדינית דאמרינן (שבת לב.). שטנא בתרי אומי לא שליט [], לזה באשה אין כתיב רק זשם האשה המוכה ו'ולא' אשר הוכתה', כי באמת לא היתה ראויה למות במגיפה שהיתה בכלל ישראל, דשטנא בתרי אומי לא שליט, ולא היה עליה שם 'מוכה' קודם שֶׁהִרְגָה פינחס] ורק בשביל זה [שהשיב את חמתי], לא נפסל לכהונה, עכ"ל מלא העומר.

¹⁰ בסגול שהוא לשון זכר (עי' מסוה"ק), ויש ב' בקמץ לשון נקבה (פס' טו**), יח*).

¹¹ לשון זכר (עי' מסוה"ק), ויש א' בסגול לשון נקבה (פס' יד*). א"ה. אם כוונתו הָאִישׁ הַמְּכָה הרי הוא זכר לשון זכר!

וזהו רבינו בקומץ המנחה (דרוש מ"א אות ה) איתא במדרש (במדב"ר כ): 'כשיצא פינחס עמדו בני שבטו לפגוע בו, וירד המלאך ויגף בהם' "וא"כ היה נראה כי פינחס הוא היה המביא את המגיפה, כי בסיבתו באה, בשביל שביקשו לפגוע בו, אבל באמת כבר ניתן רשות למלאך המשחית לפרץ בם מגיפה וכבר נמסרו למשחית. וזהו שאמר הכתוב כי העולה על רוחכם שהמגיפה היתה בסיבת פינחס, העידהו יתברך כי לא כן הוא, כי אדרבה 'פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי', שהשיב המלאך של החימה אשר היתה ידו נטויה להשחית עוד עד שהיה נהרס ח"ו מצב ששים רבוא ממספר בני ישראל, אבל אחר שנקם וקינא קנאת ה' צבאות ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, לכן אמר 'זה היתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם', כי כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו אבל זה שהרג רשעים ועי"ז שב חרון אפו של הקב"ה, הרי כבר התחיל לכפר על בני ישראל, וראוי שעל ידו תהיה תמיד כפרת בני ישראל.

כו ה זרע שמשון. ראובן בכור ישראל בני ראובן חנוך משפחת חננכי לפלוא משפחת הפלאי. ברש"י: לפי שהיו האומות מבזין אותם ואומרים מה אלו מתייחסין על שבטיהם סבורין הם שלא שלטו המצריים וכו', לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א מצד זה וי"ד מצד זה, לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם.

וזהו הוא שמפורש ע"י דוד 'שבטי יה עדות לישראל' (תהלים קכב, ד), השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם, לפיכך בכולם כתיב 'חננכי', 'הפלאי', ע"כ. ויש להקשות מה מועיל בעדות זו, והלא הקב"ה קרוב הוא לישראל, כדכתיב 'לבני ישראל עם קרבו' (תהלים קמח, יד), ועדות הקרובים אינו כלום לענין זה.

וי"ל דכתב הרע"ב (פ"ב כתובות מ"ט), דאם העיד אדם על שבויה שלא נטמאה ע"י הגוים ששבו אותה, הרי זה לא ישאנה אם הוא כהן מפני החשד¹². ואם פדה אותה מן השבי בממונו, הרי זה מעיד עליה ונושאה, משום שאין אדם מבזבז ומפקיר ממונו בחנם, ואם לא היה יודע שלא נטמאה ע"י הגוים לא היה נותן ממונו עליה. עכ"ד. ולפ"ז יש לומר אף דאצל הקב"ה כן, שעשה אתנו כמה נסים ונפלאות כשהוציא אותנו ממצרים להראות גבורתו, ולכך בודאי שעדותו עדות אף שהוא קרוב, דלא עביד רחמנא ניסא לשקרי. ולא היה עושה כל אלו הניסים עבורנו בחנם אם לא היינו טהורים וראויים לכך. וזהו פירוש הפסוק 'אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי' (שמות יט, ד), ולכן 'ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש' (פס' ו), שהואיל שעשיתי לכם כל כך נסים ונפלאות, בודאי שאני יודע שטהורים אתם ואני יכול להעיד בכם שאתם קדושים.

אמרות טהורות חננכי אמרו חז"ל דשם יק מעיד עליהם. ודקדק בספר מאין יבא אמאי אינו מעיד בהם אלא שם יק, ולא אותיות, ו"ה' ע"ש. ולענד"נ דאמרו חז"ל איש ואשה זכו שכונה שרויה ביניהם, דהיינו אות " באיש ואות ה' באשה השם המעיד עליהם ועל זרעם שלא חטאו.

כו יד פנים יפות מרייתם פי כאשר מרייתם פי וגו'. נראה הא דלא אמר על אשר מרייתם פי, אלא דאמרה תורה שנענשו משה ואהרן מדה כנגד מדה בעבור שלא הקדישו את השם כדכתיב (דברים לב, נא) על אשר לא קדשתם אותי במים נתקדש השם ע"י מיתתם, כמשחז"ל [זכחים קטו א]

¹² נערה גם אם היא בת-כוהן, וזכותה לאכול תרומה כל עוד היא בבית אביה אם לא נתארסה לישראל, אם נבעלה לאדם שאסורה להנשא לו, נפסלה מלהנשא לכוהן ומלאכול תרומה, ולכן שבויה שנפדתה מהשבי, יש חשש שהשבאי הגוי בא עליה ופסל אותה מתרומה ומכהונה. אלא אם כן יש עדים (לפחות עד אחד) שלא נבעלה, אם המעיד עליה שהיא נקיה הוא כוהן שרוצה לשאת אותה לאשה, הוא נחשב 'נוגע בדבר' ועדותו לא תתיר אותה להנשא לו, אבל אם פדה אותה בממונו הוא נאמן ויכול לשאת אותה לאשה.

נִרְאָה אֱלֹהִים מִמְקַדְשׁוֹ (תהלים סח, לו) אל תקרי מִמְקַדְשׁוֹ אלא ממקודשיך כשהש"י עושה דין לצדיקים מתקדש שמו, והיינו דכתיב בפרשת חקת וכו' [ג] הַמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וַיִּקְדַּשׁ בָּם כַּפְרֵשׁ שֵׁם, הרי שהוא מדה כנגד מדה, לכך כאשר מריתם, ועוד י"ל ד'גם אתה מיותר, ונראה פירושו לפמשחו"ל [תענית ט א] וְאֶכְחָד אֶת שְׁלֹשֶׁת הָרָעִים בְּיָרַח אֶחָד (וכריה יא, ח) כשמתה מרים נסתלק הבאר, וחזר בשביל משה ואהרן, וכשמת אהרן נסתלקו ענני הכבוד וחזרו כולם בשביל משה, וכשמת משה נסתלקו כולן ביום א', הרי שמיתת משה שקולה כמיתת כולן ביום א', והוא עונש לישראל כמשחו"ל [מגילה טו א] צדיק אבד לדורו אבד, וכבר כתבנו במקום אחר המשיל מיתת הצדיק לביאת השמש [קידושין עב ב] כי השמש בלילה אינה נחשך בעצמה כדכתיב בתריה וְאֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זֹרֶחַ הוּא שֵׁם (קהלת א, ה), שבכל מקום שהשמש הוא שם זורח הוא שם אלא שנאסף מן העוה"ז, כן הוא מיתת הצדיק שנאסף מן העוה"ז אל עולם עליון וזורח הוא שם אלא שנאסף העולם התחתון, והיינו דכתיב וַיִּאָסֶף אֶל עַמּוּיֹוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים מִן הָעָם שְׁבַע עוֹה"ז אל העם שבעולם העליון, וכיון שנאסף משה נאסף אורו עם האור וזכות של אהרן ומרים ע"כ נאמר גַּם אֶתָּה שְׁכֹלֵם נֹאסְפוּ בְיוֹם אֶחָד וְחָשַׁב גַּם עֵתָה כְּאֵלוֹ מֵת אֶהְרֹן, וזהו כאשר מת אהרן וכיון שהעיקר העונש הוא לישראל, ע"ז אמר שהוא בחטא ישראל שהם גרמו שמריתם פי ע"י מריבת העדה:

הפטרות ירמיהו

הרב גור אריה צור נר"ו. **להפטרות פינחס**
הפטרות פינחס נועדה להיות במלכים יחמו, ופרק יט א-כא, בו אומר אליהו הנביא "קָנָא קְנֵאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵי עֲבָאוֹת" וגו', ואמר ריש לקיש במדרש נילקוט שמעוני פינחס [פינחס הוא אליהו, וכן מובא בתרגום יונתן, והרי פינחס בפרשתנו שקנא קנאת ה' וכו']. אלא שבבוא פרשת פינחס בג' השבועות, נידחת הפטרה זו מפני הפטרות ירמיהו פרק א, שהיא ראשונה מג' דפורענותא. ואע"פ שנדחת הפטרות פינחס מפני דברי ירמיהו, מצינו קוים משותפים העוברים כחוט השני בין פרשת פינחס להפטרות דברי ירמיהו. שהרי שניהם כהנים הם, אלא שירמיהו נועד מבטן ופינחס קנה כהונתו בקנאותו. ירמיהו נתבזה על ידי שומעיו שמאסו בתוכחותיו ולכן בנו יחזקאל נקרא בן בְּנֵי הַכְּהֹן (יחזקאל א, ג) ופינחס נתבזה בקנאותו ע"י השבטים, שאמרו "בן פוטי זה" וכו' כמובא בפרשה (עי' רש"י), והרי שניהם ענפים לשרש אחד של הבוחר בעמו ישראל באהבה, כהנא מסייע כהנא, באהבה מסותרת ותוכחה גלויה, להחזיר עם קדוש בתשובה.

ולהפטרות פינחס בג' השבועות יאמר:

הפטרה ראשונה מתוך ג' דפורענותא

על פי הפסיקתא דרב כהנא תיקנו חז"ל לומר ג' הפטרות של פורענות בין י"ז בתמוז לתשעה באב. ואלו הן: ירמיהו א, ירמיהו ב, ישעיהו א'. ובשימת לב, שלשתן מסתיימות בנחמה.

וכן המנהג לסיים בדבר טוב כמובא בכמה מקומות ומכמה וכמה טעמים, וכמובא בירושלמי במגילה (ג, ז): מפסיקים בברכות ואין מפסיקים בקלות. א"ר חייא בר גמדיא, מה טעם, דכתיב מוֹסֵר ה' בְּנֵי אֵל תִּמְאָס וְאֵל תִּקֵּץ בְּתוֹכָהֶם (משלי ג, יא), וכו'. א"ר לוי אמר הקב"ה אינו דין שיהיו בני מתקללים ואני מתברך.

ולעומקו של מקרא יבואר המנהג לסיים בדבר טוב, על פי מה שנאמר בקהלת (וידר') בְּיוֹם טוֹבָה הָיְתָה בְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רָעָה רָאָה גַם אֶת זֶה לְעֵמֶת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים עַל דְּבַרְתָּ שְׁלֵא

ימצא האדם אחריו מאומה. ופירש רש"י כשתבוא הרעה על הרשעים אתה תהיה מן הרואים במפלתו, כדי שלא ימצא האדם מהרהר אחרי מידותיו של הקב"ה. ולכן מסיימים בנחמה.

ובהפטרה של פרשתנו, הראשונה מג' דפורענותא מצינו י"ט פסוקים, מתוכם רק שבעה פסוקים השייכים לפורענות [י"ג-יט] וכדי לא להפסיק בפורענות הוסיפו עליהן עוד ג' פסוקים של נחמה: ויהי דבר ה' אלי לאמר:

הלך וקראת באזני ירושלים לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריה אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה:

קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אכליו ואשמו רעה תבא אליהם נאם ה': וכל זאת כדי שיקבלו תוכחת הנביא מבלי להרהר אחרי מידותיו של הקב"ה. שהרי תחת פורענותם של ישראל ראשית תבואתה, תבוא הפורענות על כל אכליו אשר ואשמו כאשר רעה תבא אליהם במקום על קדש ישראל לה'. וכל זאת לאחר שהקב"ה מגלה אהבתו הנצחית לעמו ישראל באומרו: זכרתי לך חסד נעוריה אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

ובזה מבואר איפוא ענין הסיימת הטובה בכל שלשת¹³ הפטרות של הפורענות: שעל ידי כך מקבלים התוכחה מבלי להרהר אחר מידותיו של הקב"ה וחוזרים אליו בתשובה שלימה עד אשר מגיעים לשבע הפטרות דנחמתא. ויחד הן עשר הפטרות של גילוי אהבתו אלינו כעין עשר ספירות הקדושות שמהן יש חסד וגבורה רחמים ודין של השתלשלות הנהגתו ית' את עמו ישראל באהבה לקראת בואו של משיח צדקנו בב"א.

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©

¹³ הפטרה השנייה מסתיימת במלים כי מספר עריף היו אליהן יהודה, והדביקו לה הלא מעתה קראתי לי אבי אלוף נערי אתה למנהג אשכנז, ולמנהג ספרד אם תשוב ישראל נאם יי אלי תשוב ואם תסיר שקוציה מפני ולא תגוד ונשבעת חי יי באמת במשפט ובצדקה והתברכו בו גוים ובו יתהללו.